

Obrtnija.

Dragoceni lesovi.

(Dalje in konec.)

Citronov les ne prihaja od citrone, temveč dobivamo ga iz Amerike od dreves, katerim je botaniški ime *Amyris balsamiter* in *Erithalis fruticosa*. Obe imata svojo domovino na Antilskih otocih. Citronov les se zove od tod, ker mu je barva citronova in tudi diši po citronah. Jako je fin, gost in težek, lepo se politira in zato je visoki ceni za lepa mizarška dela.

Braziljka, pražiljka je les, ki je znan po svojem lepem rudečem barvilu. Ž njim barvamo piruhe in zato je pražiljka oni dragoceni les, ki zajde tudi v zadnjo pogorsko selišče. Domovina mu je Brazilija (od tod ime) in pa zahodno-indijski otoki. Mizarji rabijo ta lepi les kot furnir za razna fina dela; tudi za vijolinske loke ga čislajo in čestokrat uporabijo. S časom nekoliko otemni, a da se lepo likati in kaj krasno polirati. Nemško ime mu je *Brasilienholz*, *Fernambukholz*. Drevesi, ki nam dajata pražiljsko, sta *Caesalpinia brasiliensis* in *C. echinata*.

Cedrov les. Les, katerega kupujemo pod tem naslovom, ne izvira od prave cedre, ki raste v prednji Aziji in v Afriki, temveč od tako zvane virginške brine, *Virginischer Wachholder*, (*Juniperus virginiana*). To drevo biva v Severni Ameriki in zraste 6—12 metrov visoko. Barva cedrovemu lesu je svetlo-rudečkasto-ružava, letnice so jako fine, a dobro vidljive, zrcala mala in svetla; vonja je tudi prav prijetnega, če tudi ne močnega. Cedrov les je jako mehek in lahek, zelo razkolen in skorej nikdar črviv ne postane. Mizarji ga malokdaj rabijo, pač pa tovarne za svinčnike. Vsi boljši svinčniki sestojijo iz cedrovega lesa, kateremu je v sredi vdežano grafitovo jedro. Zanimivo je, da so na Francoskem z velikim uspehom poskusili vdomačiti to koristno brino, katere porabijo vsako leto ogromne množine. Tudi na Nemškem je znana tvrdka Faber zasadila obširne prostore z virginško brino, in kakor poročajo novejši viri, z jako dobrim uspehom.

Pravega cedrovega lesa ne dobimo skorej nikjer na prodaj. Vsaj v Evropi se tako rekoč nikdar ne rabi. V prejšnjih časih pa so pravo cedrovino visoko čislali in jo rabili posebno za svetišča kot dragoceni les prve vrste.

Opisali smo glavne zastopnike tujozemskih, dragocenih lesov. Kdor je imel priliko videti take lesove porabljene v pohištvu, ne bode kmalu pozabil njihove lepote. Ako pomislimo, da se v podobi tenkega furnirja porabi prilično malo boljšega lesa pri izdelovanju oprave, ker nam za podlago služi mehka in cena smrekovina, lahko razumemo, da uporaba dragocenih lesov ne stane toliko, kakor se navadno misli.

To nas pouče tudi ceniki raznih firm, ki se pečajo s prodajo dragocenih lesov, kajti cene furnirja v obče niso tako visoke, da bi tudi naši mizarji, delujoči za naše razmere, ne mogli poseči po njih ter doseči pri svojih

izdelkih marsikatero nenavadne učinke in vspehe. Izmed tvrdk, ki imajo v zalogi dragocene lesove, imenujemo naslednje: G. Dieroff, Dunaj, VII., Schottenfeldgasse 46. L. Kattus Sohn, Dunaj, VI., Gumpendorferstrasse 121. Jos. Hirner, Dunaj, VI., Nelkengasse 1.

Obrtnijske raznoterosti.

Javna risarska šola v Ljubljani. Pomen risarskega znanja za sedanjega obrtnika je pač toliko pripoznan, da nam ni treba obširneje utemeljevati, kolike koristi prinaša risanje obrtniku. V neumornem boju za obstanek, ki muči dandanes posebno obrtne kroge, boreče se z velikim kapitalom in veliko industrijo, ostane le tisti na površji, ki zna uporabiti vsa pristopna sredstva modernega napredka. Najmanjši postanek in najkrajša zamuda v tem splošnem tekmovanju more uničiti onega, ki ni hodil pozorno dalje in si ni pravočasno prisvojil potrebnega znanja, katero se mu dandanes ponuja od vseh strani. Samo ročna spretnost ne zadošča več sedanjemu podjetnemu obrtniku; treba se mu je nekoliko dalje ozreti v svojem obrtu in v splošni omiki, ako noče zaostati za mnogobrojnimi tovariši, ki so pridobili obširnega znanja. In risanje se mora pač šteti med prve predmete, ki donašajo obrtniku obilnega sadu za porabljeni trud! Gledé na te važnost risanja je ministerstvo za uk in bogočastje ukazalo, da se otvori na ljubljanski c. kr. strokovni šoli za lesno industrijo posebni oddelek za risanje ali javna risarska šola, ki je namenjena v prvi vrsti obrtnemu stanu, a konečno tudi vsakemu, ki se zanima za risanje in bi rad svoje znanje v tej stroki popolnil. Javna risarska šola bode obsegala prvotne pojme za začetnike, izurjenim pa bode podajala priliko, vaditi se v strokovnem risanju. Bogate zbirke imenovane šole bodo tedaj vsakemu na razpolago. Obrtnik vsake stroke bode našel dovolj predmetov, narejenih po zakonih sloga in okusa, na katerih se bode vadil, jih kopiral ali drugače uporabljati. Sploh ima javna risarska šola namen, vsakemu po njegovi individualnosti, sposobnosti in osebnih željah pomagati, da se priuči oni stroki risanja, katera ga v prvi vrsti zanima in od katere si pričakuje koristi. Pouk traje vse šolsko leto vsako nedeljo od 8—12 ure, v poletnih mesecih pa se bodo tudi razlagali prvotni pojmi geometriškega in projektivnega risanja. Šolnine ni nikake, ves pouk je brezplačen. Samo risarsko pripravo naj prinese prvokrat vsak sam s seboj, a spravljeno bode lahko imel v šoli. Za vsprejem, ki se vrši celo leto o vsakem poljubnem času, se je oglasiti pri ravnateljstvu c. kr. strokovne šole v Ljubljani (Virantova hiša, Zvezdarske ulice, I. nadstropje). — Čitatelji našega lista opozarjam prav nujno na to novo, dobrodejno napravo ter želimo, da bi prinašala našim obrtnikom mnogo sadu.

Ponarejanje orehovega lesa. Orehov les postaja čedalje redkejši in dražji. Zato skušajo na razne načine, nadomeščati ga s ponarejenim cenejšim blagom. Paul Jäger v Esslingu je izumil nov način, kako napraviti iz navadnih lesnih sort les, ki je skorej čisto enak pravemu orehovemu. Dotične deske ali plohi se naložé v prostoru, ki je obokan in sploh proti ognju dobro zavarovan, tako jedna na druge, da loči desko od deske plast svežega orehovega lubja. Potem se 10—14 dni spušča vodena sopara v dotični prostor. Sopara razstopi iz orehovega lubja temno orehovo barvo, ki se globoko vje v naloženi les ter ga orehovini podobno pobarva. Da posnema tudi orehove maroge in grče, vzame P. Jäger nekaj v ozke trakove razrezanega orehovega lubja, ga napoji s črno namako in raztopljenimi železnimi opilki, potem pa položi te črne proge tako po lesu kakor želi, da bi ležale maroge. Sopara izleče črno barvo omenjenih trakov ter jo vtisne lesu. Potemtakem nastanejo na njem maroge in lise, jednake onim na pravem orehu.

Velikanska mizna plošča iz jednega samega kosa mahagonijevega lesa, imajoča 2 metra v primeru, stoji v hotelu Plaza v Novem Jorku. Trideset krasnih mahagonijevih debel so poprej razrezali, predno so dobili jedno, iz katerega je bilo moči vzeti lepo mizno ploščo.

Usnjate preproge. Na nemški obrtni razstavi v Londonu vzbujajo nove vrste usnjate preproge veliko pozornost. Posamezne trakove debelega usnja zvežejo s temnim železnim dratom tako, da leže vzporedno jeden z drugim. Na ta način dobé preprogo, ki je baje silno terpežna a primerno cena.

Kmetijstvo.

Čistost hlevov.

Ko so pred tremi leti v Heidelbergu zborovali nemški prirodznanci in zdravniki, so se izrekli po svojih lastnih skušnjah, da se skoro po nobeni stvari tako hitro ne razširjajo bolezni, kakor po mleku. Posebno tuberkuloza ali sušica se močno razširja z mlekom. Ljudje, ki uživajo mleko tuberkuloznih krav zbolé za to boleznijo. Francoski zdravnik Vernet se je prepričal, da večina otrok, ki pomrjejo v Parizu za tuberkulozo, si je to bolezen nalezlo z uživanjem mleka tuberkuloznih krav. Berolinski profesor Koch je pa dokazal, da se da bolezen s tuberkulozne krave prenesti na človeka. Nevarnost je tem večja, ker se večkrat kravi niti ne pozna, da je bolna. Mleko od suhih bolnih krav je nevarnejše, nego od debelih. Najnevarnejše je, če je krava bolna na vimeni.

Pokazalo se je, da krave posebno bolehajo za tuberkulozo v nesnažnih in pa nezračnih hlevih. Krave, ki so zmiraj v hlevu, tudi raje in hitreje bolehajo za tuberkulozo, ravno tako kakor ljudje, ki veliko sedé. Zaradi tega je pa treba posebno gledati na zdrave hleve, kjer imajo živino v hlevih. Skrbeti se mora pred vsem za dober odtok gnojnice in gnoj naj se pogostem izkidaava iz hleva. V hlevu mora biti za vsako hravo 20 m³ prostora.

Prostor na hlevih, kjer je seno spravljeno, mora biti s trdnim stropom ločen od spodnjih prostorov, tako da ne morejo plini iz hleva do sena, ko bi bil zrak v hlevu okužen od kake bolne krave. Če strop ni neprodiren, se lahko seno okuži in potem lahko oboli vsa živina. Zaradi tega ne sme iz hleva do prostorov, kjer je seno spravljeno, biti nobenega neposrednega vhoda. Napačno je, da imajo v več krajih napravljene luknje, skozi katere polagajo živini. To je sicer res pripravneje, ali škodljivi plini lahko okužijo seno in razširijo kako bolezen, katera živinorejcu gotovo več škode napravi, nego je pa ima koristi od sicer priležne naprave. Skrbeti je pa tudi za zadostno število prevetrovalnih predorov in oken. Z eno besedo skrbeti je treba pred vsem za snažnost in prevetrovanje. Kateri gospodar se bode potem ravnal, sme pričakovati, da se tuberkuloza ne bode preveč širila mej njegovimi kravami. Ako pa le opazi, da je kaka krava tuberkulozna, odstrani naj jo od družih.

Nekaterniki celo priporočajo, da bi živinozdravniki in drugi zdravstveno policijski organi nadzorovali hleve, da bi bili dovolj snažni in zračni. Pri nas se to seveda lahko izvršiti ne da, ker še nemamo zadostnega števila živinozdravnikov. Želeti je pa, da umnejši živinorejci pouče druge. Morda se bode dalo semtertja z lepo besedo in dobrim svetom ravno toliko doseči, kakor s strogimi policijskimi naredbami.

Za tuberkulozo pa ne bolehajo le goveda, temveč tudi druge živali, zato je pa tudi pri drugih živalih ravno tako gledati na snažnost in sveži zrak. Posebno pri prašičih se tudi zelo opazuje ta bolezen, najbrž je temu krivo to, da se na snažnost in zračnost svinjakov najmanj gleda. Nekateri še celo mislijo, da se v nesnažnih in zaduhlih hlevih prašiči hitreje rede. Konj in ovca sta malo manj podvržena tej bolezni, pri kozah se pa dosedaj še ni opazila. Pri teh živalih se bolezen najbrž zaradi tega manj prikazuje, ker mnogo žive zunaj na svežem zraku, gotovo mnogo več nego krave in prašiči, katere imajo mnogi zmirom v zaduhlih hlevih. Tudi so živali, ki se mnogo premikajo raznim boleznim manj podvržene. Seveda iz tega naj nikdo nikar ne sklepa, da so za konje, ovce in koze dobri tudi že umazani in zaduhli hlevi, kajti pri človeku in živalih velja pravilo, da je snažnost in dober zrak glavni pogoj zdravju.

Poučni in zabavni del.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

245.

2. Glavni kraji, iz katerih se kinovo lubje izvaža. Sajenje kinovcev po starem svetu. Kinin.

Vse lubje, katero se je do 1776. l. iz Amerike izvozilo, prihajalo je iz Loxe in Nove Granade. V teh krajih raste kinovec, ki ga je Humboldt popisal in poznamenoval „Cinchona Condaminea“, in o njem so mislili, da ima najboljše lubje. Za časa Humboldtovega potovanja po ekvatorijalnih krajih ameriških so nasušili po gozdih okolice Loxe na leto do 110 centov lubja, in vse to lubje so poslali v Evropo na španjolski dvor. Za to množino lubja so morali posekati 8 do 9 tisoč dreves. Takrat so tudi mislili, da je lubje mladega drevja najboljše, in zato so sekali samo štiri do sedemletno drevje. Ko so pozneje v Evropi začeli vse bolj popraševati po kinovem lubju, lotili so se delavci v gozdih tudi starejšega drevja. Mej tem so zasledili v Evropi, da je v lubju kinin ona tvar, katera najboljše mrzlico preganja in zato so začeli iskati vzlasti takega lubja, v katerem je največ kinina. In tako so prišli sedaj na vrsto gozdi v Boliviji, kjer raste kinina bogata „Cinchona Calisaya“. Okolica kalisjskega kinovca se začinja malo nad jezerom Titicaca, in se vleče na jug do 20. stopnje. Južnejši kosovi pralesa v tem kraju so še celi, ker v njih še ni sekira pela. V ogromnih gozdih je